BÁC HỒ VÀ VIỆC XÂY DỰNG NHÀ NƯỚC PHÁP QUYỀN VIỆT NAM:

Làm sao cho Nhân dân biết dùng quyền dân chủ của mình *

GS. Song Thành *

Chủ tịch Hồ Chí Minh nhắc nhở "làm sao cho Nhân dân biết hưởng quyền dân chủ, biết dùng quyền dân chủ của mình, dám nói, dám làm"
Nguồn ảnh: www.hoiluatgiavn.org.vn

Ngay trong phiên họp đầu tiên của Chính phủ lâm thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã đề xuất: "Chúng ta phải có một hiến pháp dân chủ. Tôi đề nghị Chính phủ tổ chức càng sớm càng hay cuộc tổng tuyển cử với chế độ phổ thông đầu phiếu" để sớm có một nhà nước hợp hiến do Nhân dân bầu ra. Mặc dù những khó khăn chồng chất do thù trong giặc ngoài gây ra, cuộc tổng tuyển cử trong cả nước đã được tổ chức, chỉ vừa ba tháng sau ngày độc lập. Đó là một kỷ lục đến nay chưa quốc gia nào vượt qua được kể từ sau khi Nhân dân lật đổ ách thống trị thực dân và tay sai, trực tiếp lên nắm chính quyền.

Quốc hội mới do toàn dân phổ thông đầu phiếu trực tiếp bầu ra, trong phiên họp đầu tiên, đã cử ra Chính phủ Liên hiệp kháng chiến do Chủ tịch Hồ Chí Minh đứng đầu. Đó là Chính phủ hợp hiến có đầy đủ tư cách pháp lý đại diện cho Nhân dân Việt Nam giải quyết mọi vấn đề nội trị và ngoại giao của một quốc gia độc lập.

Quốc hội cũng thảo luận và thông qua bản Hiến pháp đầu tiên của nước Việt Nam Dân chủ cộng hòa, do Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp làm Trưởng ban soạn thảo. Như "Lời nói đầu" đã nói rõ, Hiến pháp 1946 được xây dựng trên ba nguyên tắc cơ bản:

- Đoàn kết toàn dân, không phân biệt giống nòi, gái trai, giai cấp, tôn giáo.

* Nguyên Viện trưởng Viện Hồ Chí Minh

- Bảo đảm các quyền tự do, dân chủ.

- Thực hiện chính quyền mạnh mẽ và sáng suốt của Nhân dân.

Bản Hiến pháp đã ghi nhận những kết quả đấu tranh của Nhân dân ta về các quyền tự do dân chủ cơ bản của công dân như quyền bình đẳng trước pháp luật, quyền tư hữu tài sản, quyền bầu cử, bãi miễn, phúc quyết về hiến pháp và những vấn đề có quan hệ đến vận mệnh quốc gia. Điều 32 của Hiến pháp 1946 ghi rõ: "Những việc quan hệ đến vận mệnh quốc gia sẽ đưa ra Nhân dân phúc quyết, nếu hai phần ba tổng số nghị viện đồng ý". Về thực chất, đó cũng là chế độ trưng cầu dân ý, một hình thức cao của thể chế dân chủ, được đề ra khá sớm ở nước ta.

Chủ tịch Hồ Chí Minh được coi là người có công lớn nhất trong sự nghiệp lập hiến và lập pháp ở nước ta không phải chỉ do Người đã trực tiếp đứng đầu Ủy ban soạn thảo Hiến pháp 1946 và Hiến pháp 1959, đã chỉ đạo soạn thảo và công bố 16 đạo luật, đã ký gần 1.300 văn bản dưới luật, mà quan trọng hơn là Người đã hết sức chăm lo đưa pháp luật vào đời sống. Người nói: "Công bố luật chưa phải là đã xong, phải tuyên truyền giáo dục lâu dài"[1]. Một mặt phải nâng cao ý thức tôn trọng pháp luật, làm cho người dân biết sống và làm việc theo pháp luật; mặt khác, Người nhắc nhở phải lo "làm sao cho Nhân dân biết hưởng quyền dân chủ, biết dùng quyền dân chủ của mình, dám nói, dám làm"[2], tức là phải chú trọng nâng cao dân trí, bồi dưỡng ý thức làm chủ, phát triển nhân cách chính trị và bản lĩnh công dân cho quần chúng. Theo Người, "lúc dân biết và dám phê bình người lãnh đạo, lúc đó dân đã biết nắm quyền của dân, tức là đã đến mức dân chủ hóa khá cao"[3]. Người nói: "Quan tham vì dân dại, nếu dân hiểu biết, không chịu đút lót thì quan dù không liêm cũng phải hóa ra liêm"[4].

Việc thi hành pháp luật phụ thuộc một phần lớn vào đội ngũ cán bộ ngành chấp pháp và tư pháp, những người cầm cán cân công lý, nên Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn luôn nhắc nhở họ phải nêu gương "phụng công, thủ pháp" "chí công, vô tư". Người rất không bằng lòng trước việc pháp luật của ta không được thực hiện nghiêm minh, xét xử thiếu công bằng, trên nhẹ dưới nặng. Có người thấy Chủ tịch Hồ Chí Minh thường xuyên chăm lo giáo dục đạo đức cách mạng cho cán bộ, đảng viên nên lầm tưởng rằng Người chỉ thiên về "đức trị" mà coi nhẹ "pháp trị". Đúng là Bác Hồ rất mực thương yêu, dạy bảo cán bộ, nhưng kẻ nào lạm dụng tình thương của Người, làm hại đến tính mệnh và tài sản của Nhân dân, làm mất thanh danh của Đảng và Nhà nước, thì dù họ có là cách mạng kỳ cựu, là bộ, thứ trưởng hay là gì đi nữa, Người vẫn yêu cầu phải đem ra xét xử theo pháp luật, "không vì công mà quên lỗi, vì lỗi mà quên công"[5].

Một nhà nước pháp quyền mạnh mẽ là một nhà nước được cai trị bằng pháp luật và phải làm cho pháp luật có hiệu lực trong thực tế. Một nhà nước pháp quyền sáng suốt là một nhà nước đào tạo và bồi dưỡng được một đội ngũ cán bộ quản lý nhà nước có phẩm chất đạo đức cách mạng trong sáng, có kiến thức và năng lực, ý thức được mình vừa là đại diện quyền lực của nhà nước, vừa là người đầy tớ trung thành của Nhân dân. Đó cũng là những quan điểm cốt lõi nhất trong tư tưởng pháp quyền Hồ Chí Minh.

---

[1] Phát biểu năm 1959, nhân dịp công bố Luật Hôn nhân và gia đình.

[2] Hồ Chí Minh toàn tập, tập 10, tr. 508.

[3] Biên bản Hội đồng Chính phủ, hồ sơ A1/QO20, H.20, lưu văn phòng Hội đồng Chính phủ.

[4] Cứu Quốc, số ra ngày 01/6/1949.

[5] Thư gửi Bộ trưởng Bộ Tư pháp tháng 10/1948.

** Trích cuốn "Nhân cách Bác Hồ - Mỗi người có thể học ở Bác một số điều", NXB Trẻ, 2023.*